
РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ У ПІДТРИМЦІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Вікторія Коваленко

Вінницький національний медичний університет
ім. М. І. Пирогова
Наукова бібліотека

Анотація: розглядається робота Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М.І. Пирогова з підтримки наукової роботи університету та наукової комунікації. Розкрито основні послуги та функції бібліотеки з використання різних інформаційних інструментів та баз даних для забезпечення наукової роботи. Проаналізовано діяльність бібліотеки як інформаційного центру з функціями адміністрування профілів університету у базах даних та моніторингу наукометричних та інших рейтингових показників університету.

Ключові слова: бібліотечні послуги, бібліотека університету, інформаційні послуги, наукометричні бази, наукова комунікація.

Університетська бібліотека – центр, що надає інформаційні послуги, яких потребує університетська спільнота, оперативно реагує на зміни та адаптує свої послуги до потреб користувачів. Останніми роками перед університетами та науковцями України постали нові вимоги щодо оцінювання наукової діяльності, де велике значення займає публікаційна активність у журналах, що індексуються авторитетними наукометричними базами.

Показники наукометричних баз використовуються не лише в аналітичних цілях, але й з метою прийняття рішень щодо фінансування організацій та окремих досліджень. Формується нова система оцінювання наукової діяльності установи, де, серед іншого, важливе місце займають такі показники: кількість публікацій у високорейтингових світових журналах, що індексуються наукометричними базами Scopus та Web of Science; h-індекс установи та окремих науковців; кількість публікацій у виданнях, що мають високий Impact-factor та квартиль журналу; кількість публікацій виконаних в рамках грантових досліджень; наявність рецензентів, редакторів та членів редколегій провідних зарубіжних журналів серед науково-педагогічних працівників університету. У переліку вимог до захисту дисертацій («Тимчасовий порядок присудження ступеня доктора філософії» затверджений постановою КМУ № 167 від 6 березня

2019 р.) вказано на необхідність публікації статей за темою дисертації у виданнях, проіндексованих Web of Science Core Collection та/або Scopus [2].

Наукометричні бази Google Scholar, Web of Science та Scopus стали інструментами для оцінювання наукової діяльності установ та науковців. Web of Science Core Collection та Scopus мають жорстку процедуру відбору журналів для індексації, що регламентує якість опублікованих в них результатів наукових досліджень. Лише високоякісні та високорейтингові журнали можуть бути включені до цих баз, і навпаки, можуть бути виключені у разі застосування ними недоброчесних практик.

Web of Science та Scopus є передплатними базами, тому в Україні доступ до них мала невелика кількість організацій. Проте, починаючи з 2017 року, заклади вищої освіти почали отримувати доступ до електронних ресурсів комерційних наукометричних баз Scopus, Web of Science за державним фінансуванням [3]. Саме тоді функції адміністрування та консультування щодо роботи в наукометричних базах (бази даних наукової інформації) органічно лягли на працівників бібліотек, адже бібліотека – інформаційний центр, який надає доступ до різноманітних «джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки» [1]. Враховуючи потреби користувачів, Наукова бібліотека ВНМУ ім. М.І. Пирогова взяла на себе функції інформаційної підтримки та консультування по роботі в наукометричних базах Scopus, Web of Science, Google scholar, порталі Бібліометрика української науки. Саме тоді у структурі інформаційно-бібліографічного відділу було створено сектор наукової бібліографії, основним завданням якого є робота з наукометричними базами.

У зв'язку з тим, що університет підпорядковується Міністерству охорони здоров'я України, доступ до Scopus та Web of Science було отримано лише у 2019 році, проте робота бібліотеки у наукометричних базах здійснювалася з 2017 року. Спочатку головним завданням було створення та впорядкування профілів організації у Scopus, Web of Science, збір та об'єднання публікацій до уніфікованого профілю організації. Після проведеної роботи сформувались актуальні профілі університету в окремих базах, що дало змогу проводити моніторинг та наукометричний аналіз наукових досліджень як закладу загалом, так і окремих науковців університету.

Сьогодні зміст роботи бібліотеки у цьому напрямку полягає в інформаційно-аналітичній підтримці, супроводі та консультуванні науковців і керівництва закладу. Бібліографи-консультанти проводять як індивідуальні, так і групові консультації по роботі в наукометричних базах, науковці звертаються за допомогою у створенні та наповненні дослідницьких профілів у ORCID, Publons, Google scholar. Бібліотека займається підготовкою звітних показників, перевіркою журналів на предмет індексування в Scopus та Web of Science та ін.

Одним із головних напрямів є моніторинг та підтримка актуальності даних у профілях університету в різних наукометричних базах. Тому постійно проводиться робота по коригуванню профілів університету у Scopus, Web of Science, а саме: подаються запити на редагування включених статей (інформації про авторів та афіліації), додавання «загублених» статей, об'єднання профілів одного автора.

У системі Publons відстежується коректність написання афіліації дослідниками університету. У випадку неправильного написання назви установи у профілі дослідника, створюється хибний, дублетний профіль організації, тому фахівці бібліотеки знаходять такі профілі та разом з науковцем корегують афіліацію для включення усіх науковців до одного єдино правильного профілю університету.

Наукова бібліотека ВНМУ ім. М.І. Пирогова на правах адміністратора установи має доступ та використовує інструменти Elsevier: «Institution Profile Wizard» – для редагування профілю організації, додавання «загублених» статей; «AdminTool», який дозволяє переглядати зареєстрованих від установи користувачів – надавати віддалений доступ та отримувати статистичні показники використання баз Scopus та ScienceDirect науковцями університету. Сектор наукової бібліографії отримує статистичну інформацію щодо використання Web of Science та надає її керівництву університету.

Працівники інформаційно-бібліографічного відділу постійно відстежують нові статті, які з'являються у профілях університету в Scopus та Web of Science, готують за різними формами звітну інформацію для наукового відділу та керівництва університету. У 2021 році було затверджено «Положення про стимулювання публікаційної активності і досягнення високого рівня оприлюднення результатів наукових досліджень співробітниками Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова», у відповідності до якого бібліотека надає інформацію про статті співробітників університету, що входять до Scopus та Web of Science для преміювання науковців.

Бібліотека активно співпрацює з ученим секретарем спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій. У вимогах до складу спеціалізованої вченої ради вказано: «вчений, який пропонується до складу ради, повинен мати не менше трьох наукових публікацій, опублікованих за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких не менше однієї публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та / або Web of Science Core Collection» [2]. Тому функціями сектору наукової бібліографії є підготовка та перевірка інформації щодо наявності статей членів вченої ради у наукометричних базах Scopus та / або Web of Science.

Робота в наукометричних базах та дослідницьких профілях багатогранна і має багато тонкощів. Не дивлячись на високий рівень інформаційної культури

користувачів, кількість запитів на консультації та практичну допомогу в роботі з наукометричними базами та дослідницькими профілями не зменшується. Саме тому, окремою складовою роботи сектору є консультаційний супровід науковців університету (викладачів та аспірантів).

З появою нових вимог перед науковцями постало завдання публікації результатів досліджень у високорейтингових журналах, а для цього необхідно визначити актуальність теми, використовуючи сучасну методологію, провести якісне дослідження, яке має пройти всі етапи рецензування. Саме наукометричні бази дають змогу визначити актуальність теми у світовій науці, познайомитись з новими, високоякісними дослідженнями, оцінити наявні статті, знайти партнерів та грантові організації для фінансування власного дослідження.

Сучасна наукова комунікація вийшла за рамки друкованих публікацій та доповідей на конференціях. Інформаційні технології дають змогу обмінюватись та розповсюджувати інформацією шляхом ведення бібліометричних дослідницьких профілів у різних базах даних, ідентифікаторах та соціальних мережах. Тому бібліотека надає консультації щодо: реєстрації, створення та наповнення профілів у ORCID, Publons, Google Scholar, Scopus та Web of Science; синхронізації та обміну даних у цих системах; пошуку статей (як власних так і за темами); об'єднання профілів одного автора та ін.

Сектор наукової бібліографії є координаційним центром з реєстрації науковців університету у Бібліометриці української науки. Для приєднання профілів науковців до профілю університету систематично подаються запити до Національної наукової бібліотеки імені В.І. Вернадського.

У напрямку інформаційного моніторингу, щорічно відслідковується місце університету в різноманітних рейтингах: «Консолідований рейтинг закладів вищої освіти України», «Топ-200», «Webometrix Ranking Web of Universities», «Бібліометриці української науки», «Топ-10 Найкращі медичні заклади вищої освіти України» та оперативно надається актуальна інформація керівництву університету.

Важливим каналом наукової комунікації є Репозиторій ВНМУ ім. М.І. Пирогова. Бібліотека виконує функції адміністрування та є центром підтримки функціонування репозиторію. Задля активного розповсюдження результатів досліджень науковців університету працівники інформаційно-бібліографічного відділу редагують записи документів, які розміщуються у репозиторії модераторами кафедр. Бібліотекарі самостійно наповнюють колекції: «Дисертації» (захищені в університеті), «Патенти» (які належать університету), а також публікації працівників бібліотеки. Саме представлення матеріалів у відкритих електронних архівах дає змогу «рекламувати» дослідження та розширювати межі наукової комунікації.

Для допомоги науковцям на сайті бібліотеки у рубриці «Рекомендації науковцю» розміщено інструкції, презентації, методичні та інші інформаційні матеріали, що стосуються роботи у наукометричних базах та дослідницьких профілях. На сайті систематично публікуються оголошення про безкоштовні вебінари, відкритий доступ до баз даних наукової інформації та електронних бібліотек. Додатково, шляхом розсилки електронною поштою на усі кафедри університету, здійснюється інформування науково-педагогічних працівників щодо новин та оголошень.

На сайті бібліотеки розміщено банери з посиланнями на безкоштовні інформаційні ресурси: DOAJ, Google Scholar, Національний репозиторій академічних текстів, Наукова періодика України, OUCI та електронні медичні журнали. Університетська бібліотека є інформаційним центром з надання доступу до передплатних електронних ресурсів бібліотек і видавництв: ScienceDirect, Springer Nature, Bentham Science. Такі інформаційні ресурси суттєво розширюють джерельну базу та надають можливість доступу до нових та авторитетних досліджень.

Невід'ємною частиною роботи інформаційно-бібліографічного відділу є надання консультацій користувачам щодо правил оформлення списків бібліографічних посилань. Сьогодні, більшість видавництв відійшли від складання списків за державними стандартами України і використовують різні міжнародні стилі оформлення тому, враховуючи запити користувачів, було створено та розміщено на ютуб каналі бібліотеки відеоурок по роботі з бібліографічним менеджереом Mendeley, який суттєво спрощує процес оформлення бібліографії.

Для якісного забезпечення потреб користувачів під час карантинних обмежень, бібліотека надавала послуги, використовуючи усі доступні канали комунікації (віртуальна довідка, електронна пошта, телефон, месенджери та ін.). Окрім звичних консультацій та довідок, у цей період актуальними були запити стосовно надання віддаленого доступу до Scopus та Web of Science. Після відновлення звичного режиму роботи університету користувачі охоче відвідують бібліотеку, щоб отримати «живу» допомогу. Адже практична детальна консультація дає змогу краще зорієнтуватися в подальшій роботі з базами даних.

Таким чином, Наукова бібліотека ВНМУ ім. М.І. Пирогова є інформаційним центром, що розширює межі наукової комунікації дослідників, проводить моніторинг наукометричних показників університету, надає консультації щодо роботи у різних інформаційних системах, мережах та базах даних. В той же час надає консультаційну підтримку та доступ до зовнішніх інформаційних ресурсів, які допомагають науковцям університету проводити якісні дослідження та отримувати актуальну інформацію. Робота бібліотеки у напрямку інформаційно-

аналітичної підтримки наукової діяльності сприяє покращенню якості наукової роботи та інтеграції університету до світового наукового товариства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс] : закон України [прийнятий ВР 27 січ. 1995 р. : станом на 27 квіт. 2021 р.] // Верховна рада України : [вебсайт]. – Київ, 2021. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.09.2021), вільний. – Назва з екрана.

2. Про присудження ступеня доктора філософії [Електронний ресурс] : постанова КМ України від 6 берез. 2019 р. № 167 // Верховна рада України : [вебсайт]. – Київ, 2019. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.09.2021), вільний. – Назва з екрана.

3. Про надання доступу вищим навчальним закладам і науковим установам, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 19 верес. 2017 р. № 1286 // Верховна рада України : [вебсайт]. – Київ, 2017. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1286729-17#Text> (дата звернення: 16.09.2021), вільний. – Назва з екрана.

4. Назаровець М. А. Послуги університетських бібліотек з підтримки наукової комунікації / М. А. Назаровець // Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації. – Харків, 2018. – Вип. 53. – С. 96–108. . – Електрон. версія. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2018_53_11.

5. Руководство по наукометрии: индикаторы развития науки и технологии : [монография] / М. А. Акоев, В. А. Маркусова, О. В. Москалева, В. В. Писляков. – Екатеринбург : УрФУ, 2014. – 250 с.

6. Симоненко Т. Бібліометричні профілі в наукометрії / Т. Симоненко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2017. – Вип. 48. – С. 328–338. – Електрон. версія. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_48_25.

THE ROLE OF THE UNIVERSITY LIBRARY IN SUPPORTING SCIENTIFIC RESEARCH AND SCIENTIFIC COMMUNICATION

Viktoriia Kovalenko

Vinnytsya National Pirogov Memorial Medical University
Scientific Library

Abstract: *The article presents the work of the Scientific Library of Pirogov Memorial VNMU in the support of the university scientific work and communication. The main services and functions of the library on the use of various information tools and databases to ensure scientific work are revealed. The activity of the library as an information center with the functions of administration of university profiles in databases and monitoring of scientometric and other rating indicators of the university is analyzed.*

Key words: *library services, university library, information services, scientometric bases, scientific communication.*